

**Виступ Дмитра Дроздовського,
кандидата філологічних наук,
наукового співробітника Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН
України,**

Заслуженого працівника культури України

5 травня 2023 р.

Постать, дослідницький і творчий доробок Галини Анатоліївни Могильницької заслуговують на особливу увагу.

Її постать репрезентує малодосліджений на сьогодні феномен шістдесятництва в його південних констеляціях. Роботи Людмили Тарнашинської розкрили перед сучасними читачами шістдесятництво як явище, яке мало кілька вимірів. І Галина Могильницька, Олекса Різників, Святослав Караванський, Ніна Строката-Караванська та ін. — представники покоління *бунту опору*, які визначали особливий український наратив одеського Півдня. До цього дискурсу, безперечно, можна долучити й творчість інших поетів, які поглиблюють міфологізацію концепту, сприяючи його історичній універсалізації. Маю на увазі передусім творчість Дмитра Кременя. У будь-якому разі сьогодні в період утвердження національного українського нарративу, який є природним опором світовому рашизму, важливо ревізувати культурні здобутки попередніх історичних періодів.

Діяльність Г.А. Могильницької в Одесі всі роки була спрямована на утвердження поваги до української історії та спряла формуванню української ідентичності в парадигмі постколоніального розриву з російським світом. Водночас, услід за покійною професоркою ЛНУ ім. І. Франка Р.П. Зорівчак, піддаю сумніву поняття постколоніальності, яке не завше дає можливість адекватно описати означуване явище: для Галини Могильницької українська культура і в роки радянського панування, і в часи незалежності мислилася як самобутній феномен, культура самодостатня й цілісна, а отже, як важливий чинник історичного буття й сьогодення, що має формувати себе через мотто історичної пам'яті, пошанування української мови та літератури. Топіка шістдесятницького морально-етичного дискурсу — перший екзистенціал, який визначає світоглядні й ціннісні орієнтири української письменниці та освітянки.

Другий важливий світоглядний *екзистенціал* Галини Могильницької — її віддана праця на освітянській ниві. Багато десятиліть Галина Анатоліївна працювала в Одеському обласному інституті удосконалення вчителів поруч із

завідувачкою лабораторії Світланою Андріївною Свінтковською. Галина Анатоліївна сформуvala у своїй роботі важливі пріоритети: йшлося про виховання в парадигмі глибинного патріотизму, досягнення якого можливе шляхом іманентного утвердження передусім постаті вчителя. Викладання мови та літератури для Г.А. Могильницької мало практикоорієнтований характер. Вона була не лише ретранслятором сенсів, а й сама формувала оригінальні методики та підходи, власним прикладом навчала, скажімо, за допомогою співу розрізняти поетичні розміри (ямб, хорей, дактиль та ін.). Для неї методика навчання української мови та літератури поєднувала теоретичний базис із важливістю практичного унаочнення, покрокового наближення аудиторії до того, чим, «українська мова багатша за інші», згадуючи відомий вислів О. Різнікова. І в такому разі підготовка вчителів-словесників сприймалася не як схоластичний процес, а як наближення до мови й літератури через осмислення живих явищ. Важливо було не завчати, а розуміти, а для цього Г.А. Могильницька мала заохотити свої слухачів і слухачок, інспірувати їх на заглиблення в стихію українського слова. Таке заглиблення було можливим у разі залучення до викладацької практики того, на чому наголошує професор, фахівець із зарубіжних літератур Юрій Ковбасенко та проф. Олександра Гуменна, колишня в.о. ректорки Національного ун-ту «Києво-Могилянська академія». Йдеться про актуалізацію концепту *emotional intelligence*. Саме концепт *емоційного інтелекту* передбачає чуттєве ставлення до предмета розмова, але водночас варто наголосити, що така емоційність впливає не з пафосності мовця, а з глибинного розуміння складних процесів у мовному ядрі й на периферії. Галина Могильницька могла легко пояснити курсантам складні випадки синтаксису, скажімо, чому утворились словосполучення на кшталт *кава по-турецьки*, *котлета по-київськи*, коли ми маємо поєднання іменника з прислівником, що не є притаманним українській мові (тип зв'язку прилягання). Лише звернення до трансформаційної динаміки словосполук, знання історії української мови могло пояснити специфіку цих одиниць.

По-третє, ті принципи, які сьогодні покладені в основі освітньої траєкторії в нашій країні, тобто концептосфера Нової української школи, були органічні в методичних підходах Галини Могильницької. Вона завжди виявляла надзвичайну повагу до учнів та учениць, і саме це є запорукою нової моделі стосунків у системі освіти. Демократична, незалежна, вольова, співчутлива й мудра, Галина Анатоліївна завжди була наставницею. І якими б сучасними словами на кшталт *фасилітаторка*, *інноваторка*, *коуч*, *модераторка* освітнього руху ми не називали це явище, праксис викладацького життя Галини Могильницької утверджує, що вона формувала свої стосунки з іншими в парадигмі поваги й любові. Це не менторська позиція, а шлях Наставниці з великої літери, Викладачки, яка живе глибинною

потребою у формуванні навколо себе екологічного освітнього простору, вільного від форм примусу й порушень демократичних процедур.

Галина Могильницька однією з перших запровадила розуміння освітнього простору як виміру партнерства та екологічної співпраці, що передбачає максимальну толерантність і етику в професійній комунікації. Модель викладання, якої дотримувалася Г. Могильницька, передбачала розуміння явищ через їх обговорення. Це шлях не від теорії, а від практики до розуміння тенденцій і закономірностей у мові. Фактично це те, що запроваджено сьогодні в парадигм НУШ, коли на уроках словесності ми аналізуємо мовний матеріал, аналізуємо випадки з літератури, щоб зрозуміти мовні закономірності, усвідомити правила й норми граматики тощо. Отже, можна без перебільшення стверджувати, що викладацька модель Галини Анатоліївни випередила свій час.

Сьогодні ці методичні здобутки мали б стати об'єктом для дисертаційної роботи з методики, з історії педагогіки загалом, оскільки, припускаю, дослідницькі знахідки дадуть можливість усім нам стверджувати, що Г.А. Могильницька була самобутнім явищем у царині сучасної української педагогіки, а її методичні знахідки можуть становити значний евристичний потенціал і епістемолгічну значущість для методики викладання.

Насамкінець зазначу, що Галина Анатоліївна була людиною просвітницького типу, яка власним прикладом запалювала серця. В цьому колосальне викладацьке подвижництво, яке мало визначний інспірувальний імпульс. Вона сама була явищем українського духу, говорячи метафорично; здавалося, вона була зіткана з тканини слова, сама була важливою частиною літературного процесу Одещини, у якому відігравала провідну роль в аспекті утривалення пам'яті культури, утвердження ролі українського слова. Письменницька діяльність Галини Могильницької заслуговує на не одне дисертаційне дослідження.

Її поезія й поеми — частина українського міфонаративу, у якому ревізіоновано постаті минулого, причому не без урахування інноваційності в тлумаченні жіночих постатей. Ідеться про переосмислення національного канону й відкриття тих сторінок культури давнього українського періоду, зокрема Руси-України, які довгий час залишалися білою плямою. Г. Могильницька — авторка неоромантичної, сентиментальної, іронічної й загалом модерністської у своїй суті поезії, у якій представлено мотиви нескореності, долання меж, вихід у простір трансцендентального.

Г. Могильницька — унікальний поетичний голос України, який має свій стиль і який не був предметом наукового вивчення. Маєм, по суті, модель екзистенціалістської поезії, яка в своїй топіці й системі мотивів суголосна

творчості В. Стуса, Є. Маланюка, М. Вінграновського, В. Симоненка. Йдеться про представлення низки етичних і моральних мотивів, які корелюють із духовним виміром поетичного суб'єкта, якому роковано долати біль і страждання, проте не занепадати духом, а йти до мети.

*А все ж, аж до
самісінького скону
Вважатиму, що гордість — благодать!
Бо доки гордість наприч
не убито
У племені, в народу, чи в мені, —
Ми є!*

Галина Могильницька утвердила власний міф України, у якому ключовими постають екзистенціали свободи, нескореності, поваги й любові до українського світу, його захист від московського втручання й витворення моделі успішної людини української ідентичності, яка нескореною іде світом через обмеження й заборони, політичні утиски й тортури духу. Проте дух поетичного суб'єкта залишається свавільним.

*І я в своїй святій гордині
В тисячоліття на крилі
Молюсь як Богу Україні —
Моїй стозмученій землі!
Молюсь тобі, народе можний,
На твій нелегкий,
хресний шлях.
Мій символ віри непреложний
І нині, й прісно, й у віках!*

Насамкінець скажу, що свідомо уникаю тут розмови про одну з найвизначніших і найсміливіших за часів незалежності в нашій культурі праць Г. Могильницької — нарис «Літос (або Камінь із праці правди на розбиття митрополичого блудословія)», яка тільки потверджує духовну силу постаті, яка сьогодні об'єднала нас усіх на цьому диспуті про людину, котра була укорінена в українське буття. Це матеріал для окремої розмови й окремого дослідницького вектору.

Дякую за увагу! Слава Україні.